

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора
Вінницького національного
аграрного університету
В.А. Мазур
« 24 » червня 2020 р.

ВИСНОВОК

Вінницького національного аграрного університету
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Томашук Інни Вікторівни
на тему: «Підвищення ефективності використання ресурсного
потенціалу сільських територій», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – економіка

ВИТЯГ

з протоколу № 6 від 24 червня 2020 року
засідання міжкафедрального семінару
з попереднього розгляду дисертацій факультетів:
обліку та аудиту; економіки та підприємництва; менеджменту та права

ПРИСУТНІ:

Члени міжкафедрального семінару:

- *співробітники кафедри фінансів, банківської справи та страхування:*

Л.О. Вдовенко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, голова міжкафедрального семінару; Ю.В. Алескерова – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри; О.Л. Польова – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри;

- *співробітники кафедри аграрного менеджменту:*

К.В. Мазур – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри, заступник голови міжкафедрального семінару; А.Г. Мазур – доктор економічних наук, професор; Т.В. Ємчик – кандидат економічних наук, доцент, учений секретар; Р.В. Логоша – доктор економічних наук, доцент кафедри; Ж.В. Гарбар – доктор економічних наук, професор кафедри;

- *співробітники кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки:*

О.А. Подолянчук – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри, секретар міжкафедрального семінару; Н.І. Коваль – кандидат економічних наук, доцент, заступник декана з навчальної роботи факультету обліку та аудиту; Т.М. Корпанюк – кандидат економічних наук, доцент;

Я.П. Іщенко – кандидат економічних наук, доцент, заступник декана з наукової роботи факультету обліку та аудиту;

- *співробітники кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії:*

С.М. Лутковська – кандидат педагогічних наук, доцент, проектор з науково-педагогічної роботи, євроінтеграції та міжнародної діяльності;

Л.М. Пронько – кандидат економічних наук, доцент, декан факультету менеджменту та права; О.В. Климчук – доктор економічних наук, доцент кафедри; Д.М. Токарчук – кандидат економічних наук, доцент;

- *співробітники кафедри економіки:*

А.А. Брояка – кандидат економічних наук, доцент, заступник декана з наукової роботи факультету економіки та підприємництва; І.В. Гончарук – кандидат економічних наук, доцент, проректор з наукової та інноваційної діяльності;

Ковальчук С.Я. – кандидат економічних наук, доцент кафедри;

- *співробітники кафедри менеджменту зовнішньо-економічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму:*

О.М. Головня – доктор економічних наук, доцент кафедри;

- *співробітники кафедри комп'ютерних наук та економічної кібернетики:*

С.В. Коляденко – доктор економічних наук, професор кафедри комп'ютерних наук та економічної кібернетики;

- *співробітники кафедри маркетингу та аграрного бізнесу:*

В.В. Луцяк – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри;

- *співробітники кафедри аудиту та державного контролю:*

Н.Г. Здирко – кандидат економічних наук, доцент, декан факультету обліку та аудиту; О.О. Гуцаленко – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри;

- *співробітники кафедри бухгалтерського обліку:*

Н.Л. Правдюк – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри;

І.М. Лепетан – кандидат економічних наук, доцент кафедри.

Всього: 26 особи із 30 членів міжкафедрального семінару.

Засідання міжкафедрального семінару відкрила головуєча – голова міжкафедрального семінару, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Л.О. Вдовенко.

Секретарем на засіданні міжкафедрального семінару призначено кандидата економічних наук, доцента, завідувача кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки О.А. Подолянчук.

СЛУХАЛИ:

Доповідь Томашук І. В. про основні положення дисертаційної роботи (тема: «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій», науковий керівник: І.В. Гончарук – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, проректор з наукової та інноваційної діяльності Вінницького національного аграрного університету), найбільш суттєві наукові та практичні результати дослідження.

Запитання по темі дисертації ставили:

1. Вдовенко Л.О. д.е.н, професор:

1. Як Ви розумієте поняття «ресурсний потенціал сільських територій»? І чи є у роботі Ваше авторське бачення цього поняття?

Відповідь:

Ресурсний потенціал сільських територій є основною базою формування механізму реалізації його економічних інтересів. Головними складовими ресурсного потенціалу є: природно-ресурсний, виробничий, людський та трудоресурсний потенціали. Кожен з них, у свою чергу, має кілька складових. Зараз напевно можна говорити також про виділення фінансового, інформаційного та інституційного компонентів ресурсного потенціалу, значення яких за умови впровадження інноваційної моделі розвитку сільських територій постійно зростатиме.

Як економічна категорія ресурсний потенціал виражає відносини між людьми з приводу акумуляції і використання наявних можливостей. Сутність ресурсного потенціалу полягає у взаємодії всіх його елементів між собою та із зовнішнім середовищем. Тому, на наш погляд, необхідно виділити й ресурси непередметної праці як фактори розвитку ресурсного потенціалу, що спрямовані на досягнення високої внутрішньої ефективності. Ресурсний потенціал включає в себе всі сфери діяльності: виробництво, менеджмент, фінанси, маркетинг та інші.

Виходячи з вище сказаного, авторське бачення ресурсного потенціалу сільських територій – це можливості сукупного обсягу реалізованих і нереалізованих ресурсів певної сільської території (природних, людських, аграрно-виробничих, фінансово-економічних, підприємницьких, адміністративних, інформаційних, інвестиційних, інноваційних, рекреаційних та інших), доступних на даному етапі розвитку суспільства, їх взаємозв'язку, використання яких дозволяє досягти економічного ефекту, що максимально задовольняють потреби населення.

2. Як, на Вашу думку, закон України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» вплине на ефективність використання земельних ресурсів в об'єднаних територіальних громадах?

Відповідь:

Кабінет Міністрів України (КМУ) погодив законодавчі механізми передачі у власність об'єднаних територіальних громад (ОТГ) землі, у тому числі землі поза межами населених пунктів. 31 січня 2018 р. КМУ прийняв Розпорядження «Про передачу земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад». Відповідно до документа, Держгеокадастр має передати землі державної власності за межами населених пунктів у комунальну власність ОТГ до кінця 2018 р. Відповідне рішення передбачає оформлення відповідних урядових доручень Державній службі з питань геодезії, картографії та кадастру.

Прийняте урядом рішення удосконалив механізм управління у сфері земельних ресурсів, дасть змогу чітко й прозоро формувати дохідну частину місцевих бюджетів у частині плати за землю. У свою чергу, це стимулюватиме

територіальні громади до добровільного об'єднання з метою формування спроможних органів місцевого самоврядування.

2. Алескерова Ю. В., д.е.н, професор:

1. Чи розглядали Ви питання кооперації у своїй роботі?

Відповідь:

На сьогоднішній день в області органами влади приділяється увага розвитку підприємницького потенціалу на селі. Так в області окрім сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств нараховується 95 різнопрофільних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, якими в 2018 році надано послуг населенню на суму 16,5 млн. грн.

Завершено реалізацію спільного проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-III», в рамках якого створено чотири кооперативи в Барському та Крижопільському районах з придбанням відповідного обладнання для надання послуг членам кооперативів щодо обробітку сільгоспугідь, догляду за багаторічними насадженнями, переробки зерна.

У Томашпільському районі продовжується реалізація проекту «Розвиток можливостей кооперативу для захисту правових і економічних інтересів особистих селянських господарств, а також розширення асортименту молочної продукції для задоволення потреб соціальної сфери Томашпільського району», в рамках якого проведено роботу з поліпшення якості 100 га громадських пасовищ на території 4-х сільських рад району, придбано молоковоз ГАЗ - 3309 об'ємом 3,5 т молока, а також проводяться будівельні роботи зі створення міні-цеху з переробки молока. Для реалізації цього проекту залучені кошти Європейського Союзу в рамках Програми «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні», Державного фонду регіонального розвитку, обласного та районного бюджетів.

В області відповідно до Програми розвитку особистих селянських, фермерських господарств, кооперативного руху на селі та дорадництва на 2016-2020 роки з обласного бюджету проводиться підтримка особистих селянських, фермерських господарств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та інших суб'єктів господарювання в сільській місцевості.

В 2018 році надано пільгових кредитів на суму 1,35 млн. грн., одержувачами яких є 7 фізичних осіб – підприємців та 2 фермерських господарства.

Також відповідно до заходів даної Програми здійснюється часткове відшкодування з обласного бюджету вартості закуплених доїльних установок або холодильного обладнання для особистих селянських господарств, які утримують 3 і більше голів корів. В 2018 році відшкодування отримало 295 осіб. Сума відшкодування склала 996,3 тис. грн.

3. Іщенко Я.П., к.е.н, доцент:

1. Чи розглядали Ви у своїй роботі складові сталого розвитку сільських територій? Обґрунтуйте.

Відповідь:

Слід відзначити, що сталий розвиток сільських територій має три напрями:

1) стійкий розвиток сільських населених пунктів, призначених для забудови і проживання населення з розвитком відповідної інженерної, транспортної та іншої інфраструктури;

2) стабільний розвиток сільських поселень і міжсільських територій у частині збільшення обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності сільського господарства, досягнення повної зайнятості сільського населення та підвищення рівня його життя, раціональне використання земель;

3) збереження навколишнього середовища.

Таким чином, необхідними умовами сталого розвитку сільських територій в Україні є: створення сприятливих умов для формування стабільної економіки сільської родини; перекваліфікація селян, за умови спеціальних програм, через скорочення осіб, що задіяні в сільському господарстві; підвищення рівня суспільної інфраструктури; формування справжньої, міцної територіальної громади; селяни мають бути рушійною силою у розбудові сільської місцевості; важливість підтримки з боку районних і обласних структур; пошук джерел фінансування, а також залучення власних коштів.

2. Вами здійснено прогноз даних основних показників розвитку ресурсного потенціалу сільських територій. Яку методику Ви використовували для цього?

Відповідь:

У роботі здійснено розрахунки прогнозних показників розвитку ресурсного потенціалу сільських територій, тобто їх моделювання, з використання алгоритму Бокса – Дженкінса. Також метод Хольта успішно справляється зі середньостроковими і довгостроковими прогнозами, оскільки даний метод виявляє мікротренди в моменти часу, що безпосередньо передують прогнозом, і екстраполюють ці тренди на майбутнє. Під моделюванням соціально-економічного розвитку сільських територій слід розуміти комплексну системну послідовність дій у напрямі проектування стратегічних параметрів і ймовірних сценаріїв розвитку сільських територій, що має на меті підвищення ефективності заходів у межах державної та регіональної економічної політики розвитку сільських територій, формування превентивних механізмів захисту інтересів сільського населення, забезпечення організаційно-економічної підтримки прогнозування соціально-економічних процесів і явищ, зниження рівня невизначеності в процесі прийняття та реалізації управлінських рішень щодо регіонального розвитку.

Прогнозні показники розвитку сільських територій як знаходження до місцевих бюджетів та виробництво валової продукції сільського господарства мають тенденцію до зростання, а показник чисельність сільського населення, на жаль, щороку зпадає.

4. Польова О.Л., д.е.н., професор:

1. Як, на Вашу думку, сучасна реформа місцевого самоврядування впливає на надходження до місцевих бюджетів? За рахунок яких складових можливе їх збільшення?

Відповідь:

Аналіз тенденцій розвитку сільських територій в умовах реформи місцевого самоврядування показує, що значно покращилась бюджетна забезпеченість органів місцевого самоврядування за рахунок власних коштів. Так сума власних надходжень доходів до бюджетів сільських рад в 2018 році становить 911694,6 тис. грн., що на 141 % більше чим у 2014 році.

2. Які методичні підходи Ви використовували для оцінки рівня ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій?

Відповідь:

У роботі запропоновано показники комплексної оцінки економічного потенціалу сільських територій, для здійснення якої були використані наступні методи:

- 1) метод встановлення тісноти зв'язків між базовими показниками;
- 2) метод підсумовування індексів;
- 3) метод інтервальної бальної оцінки;
- 4) метод побудови інтегрального показника на основі ранжирування територій по кожному з базових оціночних індикаторів;
- 5) метод безінтервального пофакторного ранжирування територій в ув'язці з методом бальної оцінки.

Крім того, проведено верифікацію багатофакторної моделі на основі застосування коефіцієнтів множинної кореляції, множинної детермінації засвідчує її адекватність методичному інструментарію дослідження умов сталого сільського розвитку. Саме кореляційно-регресійні моделі кількісної оцінки дозволяють виявити міру та першочерговість впливу окремих екзогенних та ендогенних чинників на сталість розвитку сільських територій, що забезпечить ефективне вирішення виявлених проблем.

5. Гарбар Ж.В, д.е.н., професор:

1. Як реформа місцевого самоврядування (децентралізація) вплинула на сучасний стан сільських територій?

Відповідь:

Мета реформи – формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Реформа передбачає відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцями – за ефективність своєї роботи, а перед державою – за її законність.

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (01.04.2014 р.), Законів «Про співробітництво територіальних громад»

(17.06.2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації.

Цей процес дозволив формувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ).

За 4 роки реформи було створено 882 ОТГ, що об'єднали 4043 громади (36,7% від загальної кількості місцевих рад станом на 01.01.2015 року), це 38% території України і близько 69% населення.

З початку фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів стрімко зростають: якщо у 2014 році їх обсяг становив 68,6 млрд грн, то за п'ять років, очікується, що зростуть майже в 4 рази та за підсумками 2019 року складатимуть 267 млрд грн.

Динаміка надходжень до бюджетів ОТГ випереджає темпи зростання доходів по інших рівнях місцевих бюджетів.

Надходження власних доходів місцевих бюджетів 665 ОТГ за 2018 рік зросли на 62,1% та склали 20,9 млрд грн (+8,0 млрд грн).

Враховуючи, що нові 299 ОТГ, у яких перші місцеві вибори були проведені в 2017 році, тільки в 2018 році отримали 60% надходжень від податку на доходи фізичних осіб до своїх бюджетів, то їх власні ресурси у порівнянні з аналогічним періодом минулого року зросли в 2,7 рази та склали 9,7 млрд грн (+6,2 млрд грн).

Разом з цим, темп зростання власних доходів 366 ОТГ (утворених у 2015-2016 роках), які у 2017 році вже отримували зарахування 60% ПДФО до своїх бюджетів, становить +19,8% (+1,8 млрд грн).

2. Вами удосконалено класифікацію типів сільських територій в залежності від різних ознак. Більш детальніше охарактеризуйте її.

Відповідь:

Єдиної методики класифікації сільських територій не існує. Однак, аналізуючи роботи науковців можна виділити п'ять основних підходів до типологізації регіонів: політико-соціальний; підхід з позицій спеціалізації і функціональних особливостей регіону; функціонально - вартісної; інноваційний; підхід за рівнем розвитку регіону.

В основу типологізації сільських територій можуть бути покладені різні ознаки: виділення природно-сільськогосподарських зон, природно-історичний і економічний поділ території, виявлення регіонів з несприятливими для сільського господарства умовами, визначення інвестиційного потенціалу території, типи динаміки населення; вікова структура; забезпеченість населення соціальною інфраструктурою; інвестиційна активність; рівень економічного розвитку сільського господарства і в цілому структури економіки муніципальних районів; сучасний стан соціально-економічного середовища сільських територій; потенціал соціально-економічного розвитку та поляризації розвитку з виділенням районів випереджаючого розвитку, опорних районів і т.д.

До класифікацій відносять кількісні градації, а типологія будується в основному на якісних ознаках та відмінностях. Основними критеріями віднесення території до того чи іншого типу або класу є: економіко-географічне положення, чисельність населення, функції, які виконують міста, ступінь участі в територіальному розподілі суспільної праці, особливості функціонально-планувальної організації території, загальна планувальна структура, показник соціо-еколого-економічного розвитку та інше.

Сільські територіальні утворення можна віднести до типу систем, що характеризуються непередбачуваністю, відкритістю, неврівноваженістю і нестабільністю. Поєднання таких дослідницьких методів, як моделювання та типологія, надає можливість диференціювати сільські території за такими ознаками: політико-правовий статус; видова спрямованість; вид і режим використання території; динаміка розвитку; значення функцій; ступінь складності і ресурсозабезпеченості; рівень урбанізованості.

6. Здирко Н.Г., к.е.н., доцент:

1. Вами запропоновано комплексну стратегію екологоорієнтованого розвитку, формування та використання ресурсного потенціалу сільських територій. Деталізуйте її.

Відповідь:

Запропонована стратегія розвитку ресурсного потенціалу на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища, яка по суті повинна бути найважливішим механізмом забезпечення сталого розвитку сільських територій. Дана стратегія визначить таку систему пріоритетів, цілей і завдань, які б стали для сільських територій джерелом підвищення їх соціально – економічного розвитку, якості життя населення та забезпечення сталого розвитку на основі ефективного використання їх ресурсного потенціалу.

Створення сприятливих умов для формування стабільної економіки сільської родини; перекваліфікація селян, за умови спеціальних програм, через скорочення осіб, що задіяні в сільському господарстві; підвищення рівня суспільної інфраструктури; формування справжньої, міцної територіальної громади; селяни мають бути рушійною силою у розбудові сільської місцевості; важливість підтримки з боку районних і обласних структур; пошук джерел фінансування, а також залучення власних коштів дозволило змодельовати функціонування сільських територій, що включає в себе чинники функціонування, обмежувальні складові дієвості сільських територій, суспільне призначення для забезпечення добробуту населення та функціональну роль.

Найважливішим етапом у формуванні даної стратегії та визначенні комплексу типових стратегій є не тільки обґрунтований вибір інструментарію стратегічного управління, з'ясування стану ресурсної бази в просторі характерних позицій сьогодення, але й намічення та обґрунтування вибору напрямків перспективного розвитку.

7. Пронько Л.М., к.е.н., доцент:

1. Вами запропоновано показники оцінки ресурсного потенціалу сільських територій. Охарактеризуйте їх.

Відповідь:

Відсутність єдиної методики оцінки рівня ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій зумовлюють доцільність спроби її розробки на основі узагальнення окремих положень його формування та розвитку. Нами визначено алгоритм оцінки ресурсного потенціалу сільських територій, де порядок послідовно оцінюваних характеристик містить:

- визначення цілей і завдань щодо оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій;
- вибір і аналіз показників ресурсного потенціалу сільських територій;
- формування системи показників оцінки ресурсного потенціалу сільських територій;
- оцінка ресурсного потенціалу сільських територій по його складовим;
- формування комплексного показника оцінки ресурсного потенціалу сільських територій;
- визначення відповідності соціально-економічного розвитку рівня регіону до наявного ресурсного потенціалу;
- проведення аналізу отриманих результатів та розробка управлінського рішення щодо ефективності використання сукупного ресурсного потенціалу.

Відповідно до зазначеного алгоритму, оцінку ефективності ресурсного потенціалу доцільно проводити у два етапи: перший – аналіз на основі бальної оцінки, другий – аналіз ресурсного потенціалу на основі інтегральної оцінки.

Методика типізації включає бальну оцінку і визначення інтегрального балу за всіма складовими ресурсного потенціалу сільської території, передбачає на основі кількісних параметрів встановлення якісної різноманітності соціально-економічного розвитку сільських територій та визначення характеру їх диференціації, що має важливе значення для проведення відповідної регіональної політики, спрямованої на територіальне вирівнювання, в тому числі і на місцевому рівні.

Проведення аналізу отриманих результатів та ранжування сільських територій за рівнем ефективності використання їх ресурсного потенціалу впливає на розробку управлінського рішення щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Для отримання інтегральної оцінки нами застосовано багатофакторну економетричну модель:

$$P_m = \frac{\sum e_i R_i}{1 - d}, \quad \text{де}$$

P_m – ресурсний потенціал регіону r ;

e_i – власна ефективність ресурсу i ;
 R – наявність ресурсу i в регіоні r ;
 d – частка інших факторів.

8. Головня О.М., д.е.н., доцент:

1. Вами сформульовано концептуальні підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій. У чому ж полягає Ваша новизна ?

Відповідь:

В роботі сформульовано концептуальні підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій на основі підвищення дієвості, активізації та використання їх ресурсного потенціалу в умовах децентралізації, яка включає сам процес децентралізації, організаційно-економічні важелі та фактори формування та використання ресурсного потенціалу, вплив держави, бізнесу, громади та діяльності органів місцевого самоврядування, а також заходи з визначенням варіантів ситуаційного стану для вибору і прийняття управлінських рішень з вектором на економічне зростання, підвищення добробуту населення.

9. Коляденко С.В., д.е.н., професор:

1. Чи є сільський туризм потенціалом? До яких складових Ви його віднесете ?

Відповідь:

Потенціал сільського зеленого туризму у роботі ми розглядали як складову туристично-рекреаційного потенціалу.

2. Проаналізуйте динаміку створення ОТГ у Вінницькій області. І яка Ваша думка щодо зменшення сьогодні сільських населених пунктів ?

Відповідь:

Процес формування ОТГ в Україні проходить досить динамічно, Так, на кінець 2015 року в Україні було зареєстровано 159 ОТГ, які об'єднали 804 громади, а на кінець 2018 року їх чисельність зросла до 876, а кількість громад, що об'єдналась за період 2015-2018 рр. зросла майже в 5 раз. Станом на 31.12.2018 р. на території ОТГ проживає 9 млн осіб, що становить 25,5 % від загальної кількості населення України. Загальна площа об'єднаних територіальних громад займає 210,1 тис. кв. км, тобто 37,6 % від загальної площі України.

Вінницька область також долучилась до змін у організації місцевого самоврядування. З метою забезпечення реалізації вимог Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» рішенням 37 сесії обласної Ради 7 скликання від 05 березня 2019 року № 785 «Про схвалення у новій редакції проекту перспективного плану формування територій громад Вінницької області» затверджено формування 38 ОТГ по 17 районах області.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 року № 1076 (із змінами) затверджено Перспективний план формування територій громад Вінницької області, яким погоджено утворення 66 спроможних територіальних громад.

Наразі, в області створено 42 об'єднані територіальні громади (в т.ч. 2

міста обласного значення - Вінниця і Хмільник), які об'єднали 139 місцевих рад, в усіх відбулися перші вибори:

у 2015 році – створено 2 ОТГ (об'єднали 4 територіальні громади);

у 2016 році – створено 19 ОТГ (об'єднали 65 територіальних громад);

у 2017 році – створено 13 ОТГ (об'єднали 34 територіальні громади);

у 2018 році – створено 8 ОТГ (об'єднали 22 територіальні громади).

30 червня 2019 року відбулися перші вибори у Павлівській, Соболівській, Теплицькій, Сутисківській та Літинській територіальних громадах.

Площа ОТГ становить майже 5 тис. кв. км, а це 18,3 % від загальної площі області, населення в ОТГ – 689,4 тис. осіб (44,2 % від загального населення області).

Таким чином, станом на початок вересня 2019 року у Вінницькій області повноцінно функціонують 42 ОТГ, 35 з яких користуються перевагами переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом України.

Вінницька область посідає 22-гу позицію серед усіх регіонів України за кількістю населення ОТГ та міст обласного значення (далі - МОЗ), 23-тю – за площею ОТГ та МОЗ (площа покриття ОТГ території області складає 18,3 %), 22-гу за кількістю територіальних громад, що не об'єдналися, 13-ту – за кількістю районів, не охоплених об'єднанням чи приєднанням, 16-ту – за кількістю ОТГ з чисельністю населення менше 5000 мешканців (показник, який свідчить про низьку спроможність громад області), 4-у за кількістю МОЗ, у яких відбулося приєднання, 13-ту – за відсотком покриття території області перспективним планом.

В ОТГ та МОЗ області наразі проживає 44,2 % населення області, в містах обласного значення поза об'єднанням – 7,3 %, мешканців територіальних громад, що не об'єдналися – 48,5 %.

Загальна кількість старост, що мають бути обрані в об'єднаних територіальних громадах області – 92, з них на сьогодні обрано 9 старост.

Кількість територіальних громад в області до утворення ОТГ складала 707. Кількість громад, що не об'єдналися чи не приєдналися під час проведення реформи – 567 (80,2 %).

Щодо зменшення кількості сільських населених пунктів в Україні маємо негативне ставлення, адже вважаємо, що село це економічна основа держави.

У сільській місцевості мешкає близько третини українців, але за останні 18 років селян поменшало майже на чверть (із 16,9 млн до 13 млн), тимчасом чисельність містян за цей період упала заледве ніж на 16% (із 34,8 млн до 29,3 млн) (Держстат). Однак обіцянки відродити село — це, правду кажучи, просто популізм. Зважаючи на соціально-економічні тенденції, реалістичної програми порятунку українського села немає: депопуляція триватиме, села зникатимуть, а їхня інфраструктура занепадатиме. Але все це не суто українська проблема, а загальноєвропейська тенденція. Спричинену глибинними економічними й технологічними чинниками, її не здатен зупинити жоден національний уряд. Однак саме від останнього залежить, наскільки болісними будуть ці зміни для селян і наскільки великими стануть

супутні суспільні втрати.

10. Логоша Р. В., к.е.н, доцент:

1. Як Ви можете прокоментувати поняття «сільська територія»?

Відповідь:

У науковій літературі поняття сільської території розглядається авторами з різних точок зору. Перш за все, виділяється підхід, пов'язаний з визначенням сільській території як населеної місцевості поза великими містами з її природними умовами і ресурсами, сільським населенням і упредметненими плодами попередньої праці людей; або як середовище проживання і сфера життєдіяльності сільського населення з властивими їй підсистемами і функціями. Крім того, сільська територія нерідко розглядається і як відкрита система, умовно розділена на три взаємопов'язані блоки: природні ресурси (первинні ресурси і навколишнє середовище), економіка (виробничі ресурси і система інфраструктури) і суспільство, а також як територія поза межами міських поселень, що включає територію сільських поселень і міжсільську територію.

2. Вами запропонована модель системи управління ресурсним потенціалом сільських територій. З якою метою була сформована дана модель? Більш детально опишіть її.

Відповідь:

Здійснення реформи на селі передбачається, насамперед, створенням фінансово незалежних сільських громад, які можуть самостійно і на належному рівні ефективно використовувати ресурсний потенціал. Тому, децентралізація існуючої системи владних повноважень в Україні – стабільний шлях до підвищення якості повсякденного життя мешканців кожного села, селища чи міста, що сприяє формуванню справедливого суспільства – стабільного, заможного і безпечного.

Нами узагальнено систему ефективного управління розвитком ресурсного потенціалу сільських територій та реалізацію стратегії розвитку ресурсного потенціалу на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу. Збереження ресурсів та навколишнього середовища може вирішити завдання концепції ефективного використання наявних ресурсів та забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій.

11. Брояка А.А., к.е.н., доцент:

1. Деталізуйте складові запропонованої Вами структури стратегії розвитку ресурсного потенціалу сільських територій.

Відповідь:

Наші дослідження доводять, що для підвищення добробуту сільського населення необхідна нова стратегія розвитку сільських територій, яка для кожного села буде коректуватися з урахуванням його ресурсного потенціалу. Формування такої стратегії буде направлено як на вирішення загальнодержавних, так і внутрішньо-регіональних соціально-економічних та екологічних проблем.

Ми пропонуємо стратегію розвитку ресурсного потенціалу на основі

залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища, яка по суті буде найважливішим механізмом забезпечення сталого розвитку сільських територій.

12. Луцяк В.В., д.е.н., доцент:

1. Чи аналізували Ви динаміку чисельності населення Вінницької області? Як це впливає на потенціал сільських територій?

Відповідь:

Кількість населення Вінницької області протягом останніх 25 років постійно зменшується, причому у сільській місцевості це зменшення є найбільшим.

Чисельність наявного населення протягом 2014-2018 років зменшилась на 36,6 тис. осіб, причому сільське населення зменшилось на 30,7 тис. осіб. У статевому складі населення переважають жінки.

Кількість населення змінюється за рахунок природного та міграційного рухів. Що стосується природного та міграційного приросту, то ці показники мають від'ємне сальдо.

Порівняно з 2014 роком природне скорочення збільшилося на 1908 осіб, або на 23,8 %. Це обумовлено зменшенням кількості народжених на 3355 осіб та збільшенням кількості померлих на 1387 осіб.

Природний приріст сільського населення також має тенденцію до зниження і на кінець 2018 року становить – 8067 осіб, причому природний приріст жіночого населення на селі на 30,07 % менший чим чоловічого.

Міграційний приріст сільського населення має від'ємне сальдо – 2689 осіб. Але треба відмітити, що вибулих з сільської місцевості в 2018 році порівняно з 2014 роком скоротилась на 7353 осіб.

Одним із несприятливих факторів, який впливає на природне скорочення чисельності населення, є його смертність. Причинами низької народжуваності та високої смертності населення в області є насамперед низький рівень доходів населення, відсутність достатньої державної підтримки молодих сімей, високий рівень його захворюваності та низький рівень медичного обслуговування.

Відбувається зменшення чисельності економічно активного населення. В 2018 році економічно активне населення у віці 15-70 років зменшилось на 51,6 тис. осіб (6,7 %) порівняно з 2014 роком, а працездатного на 5,2 тис. осіб.

Кількість зайнятого населення працездатного віку протягом 2014-2018 років у області зменшилась на 17,3 тис. (на 2,7 %). А рівень зайнятості населення Вінницької області віком 15-70 років відповідно зменшився за означений період з 59,3 % до 55,3 %, а у населення працездатного віку – з 65,4 % до 63,9 %. Це пояснюється скороченням загальної кількості населення та збереженням попередньої зайнятості у його структурі.

Рівень безробіття населення області щороку збільшується, Так в 2014 році він становив для населення віком 15-70 років - 8,4 %, працездатного населення – 9,2 %, то в 2018 році даний показник має значення відповідно

10,7 % та 11,0 %. Демографічна ситуація на селі залишається складною, як в Україні в цілому. Скорочення чисельності сільського населення, зниження тривалості життя, падіння народжуваності і міграції до міст та інших країн є головними показниками демографічної кризи. Вважаємо, що основна причина демографічної кризи криється у сфері праці. Складна економічна ситуація, що склалася у сільському господарстві призвела до того, що переважна більшість селян перебуває на межі зuboжіння. У селі виникло таке соціально небезпечне явище, як безробіття.

Чисельність економічно активного населення в сільських територіях щороку зменшується, так протягом 2014-2018 років, сільське населення у віці 15-70 років зменшилось на 66,8 тис. осіб (16,5 %), а працездатного віку на 25,9 тис. осіб (7,4 %).

13. Коваль Н.І., к.е.н, доцент:

1. Вами представлено показники державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції та аграрного ринку Вінницької області. Як Ви вважаєте, чи достатня державна підтримка саме фермерських господарств? І чи мають вплив сучасні фермерські господарства на розвиток сільських територій?

Відповідь:

Надання фінансової державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції та аграрного ринку Вінницької області щороку збільшується, але треба зазначити, що в 2018 році галузь тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва) отримала менше коштів на 13586 тис. грн. ніж в 2014 році.

Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів становила 25,118 млн. грн. Надання кредитів фермерським господарствам у 2018 році склала 4,55 млн. грн.

2. Охарактеризуйте інвестиційну складову розвитку сільських територій ? Як це питання Ви відобразили у роботі?

Відповідь:

Сьогодні прискорити економічний розвиток сільських територій області можливо лише на основі зростання їх інвестиційного потенціалу. Інвестиційна активність є найбільш вагомим чинником сталого розвитку сільських територій.

У роботі вказано, що розвиток сільських територій прямо пов'язаний з розвитком сільського господарства. В області в 2018 році було реалізовано 43 інвестиційних проектів в агропромисловий комплекс, що на 6 проектів менше чим в 2014 році. Обсяг капітальних інвестицій в сільське господарство в 2018 році склав 4627,6 млн. грн., що у 3,6 раз перевищує даний показник 2014 року.

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) унесених в економіку області в 2018 році становить 203,4 млн. дол. США, з них вкладено в сільське господарство 21 млн. дол. США, що на 18,2 % менше чим у 2014 році. Також треба відмітити інвестування коштів державного та місцевого

бюджетів в розвиток економіки сільських територій. Так, в галузі агропромислового комплексу в 2018 році надійшло бюджетних коштів 132 млн. грн., а безпосередньо в сільське господарство - 2,3 млн. грн.

Завдяки активізації інвестиційної діяльності відбувається розвиток галузей економіки на сільських територіях, що сприяє розширенню відтворювання виробничих сил, підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу та зростанню рівня життя населення, забезпечуючи підвищення його якості.

14. Мазур К. В., к.е.н, доцент:

1. Як, на Вашу думку, реформа децентралізації вплине на розвиток освітньої галузі та рівня медичного забезпечення сільських жителів?

Відповідь:

На розвиток соціального потенціалу сільських територій впливає наявність та охоплення сільських дітей шкільним вихованням. У 2014-2018 роках кількість закладів освіти в сільській місцевості скоротилась на 4,2 %. Крім того, кількість учнів зменшилась на 5,0 %. Також, проглядається тенденція щодо зменшення кількості вчителів у загальноосвітніх навчальних закладах сільських територій області на 8 %. Зниження показників освітньої складової інфраструктури сільських територій є наслідками несприятливої демографічної ситуації, що є причиною зменшення чисельності населення в сільській місцевості. Крім того, інституційне гарантування державної політики з приводу ефективного функціонування сільських територій є недостатнім. На сьогодні є тенденції щодо закриття шкіл в селах. Останнє вважаємо початком ще більших проблем: це планування розподілу дітей та вчителів по інших освітніх закладах, виникнення транспортних незручностей, несвоєчасним доїздом до шкіл, пропуски занять, погіршення якості знань.

Сучасний стан медичної сфери на селі характеризується недостатньою кількістю лікарняних закладів та пересувного обслуговування для надання хворим навіть первинної медичної допомоги. Станом на 01.01.2019 р. амбулаторно-поліклінічну допомогу населенню області надають 41 заклад первинної медико-санітарної допомоги, до складу яких входять 329 амбулаторій загальної практики-сімейної медицини та 818 фельдшерсько-акушерських пунктів, 35 поліклінік у складі лікарняних закладів, 7 диспансерів, 8 стоматологічних поліклінік. Однією з причин низького рівня медичного забезпечення на селі є застаріла матеріально – технічна база, недостатнє фінансування медичних закладів, відсутність кваліфікованих кадрів та низька заробітна плата медичного персоналу.

На виконання Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» на рівні об'єднаних територіальних громад в області створено 12 нових закладів первинної медико-санітарної допомоги.

ВИСТУПИЛИ:

1.1. Рецензент: доктор економічних наук, професор кафедри аграрного менеджменту Мазур Анатолій Григорович.

Наукова цінність роботи полягає в здійсненні автором оцінки ресурсного потенціалу сільських територій та ефективності його використання, проведенні групування сільських територій області за найбільш важливими показниками, побудові прогностичної моделі для визначення спектру можливих траєкторій їх розвитку, уточненні напрямків та інструментів державної підтримки сільських територій з диференційованими характеристиками ресурсного потенціалу, інституціональним середовищем та інвестиційною привабливістю.

В роботі сформульовано концептуальні підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій на основі підвищення дієвості, активізації та використанні їх ресурсного потенціалу в умовах децентралізації, яка включає сам процес децентралізації, організаційно-економічні важелі та фактори формування та використання ресурсного потенціалу, вплив держави, бізнесу, громади та діяльності органів місцевого самоврядування, а також заходи з визначенням варіантів ситуаційного стану для вибору і прийняття управлінських рішень з вектором на економічне зростання, підвищення добробуту населення.

У роботі зазначено, що значний потенціал сільськогосподарської галузі створює гарні перспективи розвитку експортної діяльності. Наголошено, що реалізація експортного потенціалу сільських територій залежить від активної позиції бізнесу, ефективності та послідовності зусиль місцевої влади, спрямованих для створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності на селі.

Автором вказано, що, на сьогоднішній день, значна частина українських товарів постачається на зовнішні ринки у режимі вільної торгівлі або у режимі найбільшого сприяння, при цьому на експорт продукції впливають не тільки розмір ввізного мита, а й нетарифні інструменти торгівельної політики.

На основі цього автором здійснено розробку стратегічних напрямів управління розвитком ресурсного потенціалу з застосуванням нових програмованих методів і форм управлінської діяльності, організаційно-економічного механізму для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади.

На принципово нових засадах проведено обґрунтування методології формування механізму реформування та реструктуризації ресурсної бази сільських територій з врахуванням попиту і пропозиції та напрямів стратегічного планування його використання як основи ефективного розвитку сільських територій, і визначено проблеми регулювання функціонування його складників в єдиній регіональній господарській системі.

Автором наголошено, що створення сприятливих умов для формування стабільної економіки сільської родини; перекваліфікація селян, за умови спеціальних програм, через скорочення осіб, що задіяні в сільському господарстві; підвищення рівня суспільної інфраструктури; формування

справжньої, міцної територіальної громади; селяни мають бути рушійною силою у розбудові сільської місцевості; важливість підтримки з боку районних і обласних структур; пошук джерел фінансування, а також залучення власних коштів дозволило змодельовати функціонування сільських територій, що включає в себе чинники функціонування, обмежувальні складові дієвості сільських територій, суспільне призначення для забезпечення добробуту населення та функціональну роль.

Дисертантом запропонована стратегія розвитку ресурсного потенціалу на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища, яка по суті повинна бути найважливішим механізмом забезпечення сталого розвитку сільських територій. Дана стратегія повинна визначити таку систему пріоритетів, цілей і завдань, які б стали для сільських територій джерелом підвищення їх соціально – економічного розвитку, якості життя населення та забезпечення сталого розвитку на основі ефективного використання їх ресурсного потенціалу.

Практична цінність результатів дослідження полягає у формуванні методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть використовуватись у ході управління розвитком сільських територій і регіональної економіки, ефективному використанню потенціалу сільських територій в їх соціально-економічному розвитку та можливість встановити організаційно-економічні важелі підвищення ефективності використання потенціалу сільських територій та структурно-динамічні зрушення компонентного складу і диспропорції розвитку ресурсної бази сільських адміністративних одиниць.

Підтвердженням практичної цінності отриманих результатів дослідження є те, що результати дисертаційного дослідження прийняті до використання у роботі Департаментом фінансів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 06-1-46/726 від 30.08.2019 р.), Відділом міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Чечельницької районної державної адміністрації (довідка № 03-03-23-577 від 16.05.2019 р.), Джулинською сільською радою об'єднаної територіальної громади Вінницької області (довідка № 627/02 від 20.08.2019 р.), Ситковецькою селищною радою Немирівського району Вінницької області (№ 02.27.1133 від 10.07.2019 р.). Основні наукові результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні окремих частин навчальних дисциплін (довідка № 01.1-60-460 від 11.03.2020 р.).

В цілому дисертація написана з дотриманням існуючих вимог, має цілісну структуру і є завершеним науковим дослідженням. Проте, не всі положення дисертації є беззаперечними і тому можна висловити окремі зауваження та дискусійні положення:

1. Аналізуючи значимість сільських територій у соціально-економічному житті України, визнання їх виняткової ролі у формуванні належного рівня продовольчої безпеки, нарощуванні експортного потенціалу

та підвищенні добробуту суспільства, автором розкрито функції які виконуються ними та наведено чинники формування та функціонування сільських територій (с. 50-51), доречно було б включити їх до назви параграфа.

2. Досліджуючи визначення «сільські території» як узагальнений термін, що визначає місце, де населення працює в сільській місцевості доцільно було б розглядати не лише агропромисловий комплекс, а й виробничу інфраструктуру як таку що сприяє більш ефективному розвитку сільської території (с. 69).

3. Враховуючи надзвичайну актуальність проблеми ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій, а саме проблеми забезпечення ефективності використання сільськогосподарських земель, як основного матеріального ресурсу на селі, бажано було б більш чітко окреслити перспективні аспекти практичної організації використання земельно-ресурсного потенціалу за участю територіальних громад як основних суб'єктів сільських територій в сучасних умовах (с. 102-108).

4. При визначенні пріоритетних напрямів та заходів щодо відтворення людського потенціалу (с. 146-152) сільських територій, варто було б цей процес розглядати в контексті особливостей відтворення в цілому регіону, що ґрунтується на оптимізації основних виробничо-економічних співвідношень, оскільки необхідно врахувати інституційні зміни в економіці, їх вплив на структуру, методи і форми управління відтворювальним процесом цих територій.

5. Розглядаючи першочергові заходи розвитку сільських територій, де автор пропонує, як складові регіональної державної політики, забезпечення доступності інформації при формуванні об'єднаних територіальних громад, доцільно було б врахувати міжнародний досвід щодо державного регулювання розвитку сільських територій на теренах України для забезпечення ефективного використання всіх можливих ресурсів при умові забезпечення високоякісного проживання (с. 199-202).

Вказані зауваження відображають власну наукову позицію рецензента і не заперечують можливості авторського бачення шляхів вирішення задач дисертаційного дослідження.

Дослідження є особистою авторською роботою, цілісною і завершеною згідно з поставленою метою та визначеними задачами. В опублікованих працях з достатньою повнотою відображено зміст і основні результати дослідження. Зміст рецензованого дослідження свідчить, що дисертаційна робота має наукову та практичну цінність, та може бути допущена до захисту у спеціалізовану вчену раду як така, що відповідає паспорту спеціальності та вимогам пп. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

1.2. Рецензент: кандидат економічних наук, доцент економіки Ковальчук Світлана Ярославівна.

Наукова цінність роботи полягає у формуванні концептуальних підходів

до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій на основі підвищення дієвості, активізації та використання їх ресурсного потенціалу в умовах децентралізації, яка включає сам процес децентралізації, організаційно-економічні важелі та фактори формування та використання ресурсного потенціалу, вплив держави, бізнесу, громади та діяльності органів місцевого самоврядування, а також заходи з визначенням варіантів ситуаційного стану для вибору і прийняття управлінських рішень з вектором на економічне зростання, інклюзивний розвиток.

Серед теоретичних розробок автора слід відзначити авторське бачення ресурсного потенціалу сільських територій. Групування сільських територій області за найбільш важливими показниками, має практичну цінність для побудови прогнозних моделей визначення спектру можливих траєкторій розвитку, уточнення напрямків та інструментів державної підтримки сільських територій з диференційованими характеристиками ресурсного потенціалу, інституціональним середовищем та інвестиційною привабливістю.

Розроблені автором стратегічні напрямки управління розвитком ресурсного потенціалу на основі застосування нових програмованих методів і форм управлінської діяльності, організаційно-економічного механізму можуть застосовуватись для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади.

В роботі використано методичні підходи до оцінки рівня ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій, яке базувалось на системі показників, що відображали особливості, склад і характер основних компонентів ресурсної бази та їх взаємопов'язаності і взаємообумовленості з вектором на соціально-економічну та екологічну орієнтацію.

Заслужують на увагу обґрунтування на принципово нових засадах методології формування механізму реформування та реструктуризації ресурсної бази сільських територій з врахуванням попиту і пропозиції та напрями стратегічного планування його використання як основи ефективного розвитку сільських територій, і визначено проблеми регулювання функціонування його складників в єдиній регіональній господарській системі.

Одним із значних доробків автора є запропонована стратегія розвитку ресурсного потенціалу на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища, яка по суті повинна бути найважливішим механізмом забезпечення сталого розвитку сільських територій. В подальшому це дозволить визначити таку систему пріоритетів, цілей і завдань, які б стали для сільських територій джерелом підвищення їх соціально – економічного розвитку, якості життя населення та забезпечення сталого розвитку на основі ефективного використання їх ресурсного потенціалу.

Слушною є думка автора стосовно системи ефективного управління

розвитком ресурсного потенціалу сільських територій та реалізацію стратегії розвитку ресурсного потенціалу на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу. Збереження ресурсів та навколишнього середовища може вирішити завдання концепції ефективного використання наявних ресурсів та забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій. Велике значення має проведена верифікація багатофакторної моделі на основі застосування коефіцієнтів множинної кореляції, множинної детермінації засвідчує її адекватність методичному інструментарію дослідження умов сталого сільського розвитку. Саме кореляційно-регресійні моделі кількісної оцінки дозволяють виявити міру та першочерговість впливу окремих екзогенних та ендегенних чинників на сталість розвитку сільських територій, що забезпечить ефективне вирішення виявлених проблем.

Заслужують на подальше вивчення і апробацію на практиці в інших галузях своєрідні позиції автора в третьому розділі. Методологічна основа роботи цілком відповідає рівню кандидатської дисертації. Комбіноване використання принципів, підходів і методів дослідження дало можливість вирішити поставлені наукові завдання.

Можна констатувати, що наукова новизна та висновки сформульовані чітко і у повній мірі дозволяють вирішити поставлені задачі. Розділи дисертації є завершеними, структурно цілісними та послідовно логічними, що обумовило достатню достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій.

Підтвердженням практичної цінності отриманих результатів дослідження є те, що результати дисертаційного дослідження прийняті до використання у роботі Департаментом фінансів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 06-1-46/726 від 30.08.2019 р.), Відділом міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Чечельницької районної державної адміністрації (довідка № 03-03-23-577 від 16.05.2019 р.), Джулинською сільською радою об'єднаної територіальної громади Вінницької області (довідка № 627/02 від 20.08.2019 р.), Ситковецькою селищною радою Немирівського району Вінницької області (№ 02.27.1133 від 10.07.2019 р.). Основні наукові результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні окремих частин навчальних дисциплін (довідка № 01.1-60-460 від 11.03.2020 р.).

Загальна позитивна оцінка дисертації не означає, що вона позбавлена окремих дискусійних положень, а саме:

- автор роботи досить глибоко проаналізував потенціал сільських територій, але чомусь не зацентрував увагу на виділенні свого бачення ресурсного потенціалу сільських територій, хоча на стр. 45 п.1.2 автор подає своє трактування визначення, згідно поставленої задачі 2 «поглиблення та розширення понятійного апарату щодо потенціалу сільських територій...»;

- в роботі докладно проаналізовано нормативно-правове підґрунтя класифікації та типізації сільських територій стр. 64-69, на нашу думку,

доцільно було б подати дослідження в таблиці, виокремивши національні та європейські аспекти;

– дисертант виділяє перешкоди які мають негативний вплив на розвиток сільських територій «рис. 1.6. Основні перешкоди розвитку сільських територій України» стр. 72, на нашу думку необхідно врахувати і кліматичні зміни які займають перше місце у визначенні глобальних ризиків розвитку світової економіки, що зазначені Давоським економічним форумом 2020 р., тому що сільське господарство це єдина галузь яка залежить від кліматичних змін;

– автор приділив значну увагу характеристиці особливостям природо-ресурсного потенціалу сільських територій(стр. 97-117), але необхідно чітко окреслити рівень ефективності його використання (узагальнити в таблиці), як зазначено у поставленій задачі 5 «аналіз та комплексна оцінка стану сукупного наявного потенціалу сільських територій та рівня його ефективності».

В цілому зроблені зауваження не знижують науковість і глибину наукового дослідження.

Оцінюючи рецензовану дисертацію Томашук Інни Вікторівни на тему «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій», в цілому, слід зазначити, що вона написана на актуальну тему, відзначається високим теоретико-методологічним, методичним і практичним рівнем, є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують завдання щодо удосконалення ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій.

У цілому дисертація відповідає паспорту спеціальності 051 – економіка та вимогам пп. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, має наукову і практичну цінність та може бути допущена до захисту у спеціалізовану вчену раду.

1.3. Аспірантка: Томашук Інна Вікторівна.

Погодилася з зауваженнями рецензентів та наголосила про їх врахування на момент проведення засідання міжкафедрального семінару, зокрема:

- Щодо включення до назви параграфу «чинників» і «функцій» розвитку сільських територій, нами було виконане вказане побажання і «функції» включено до назви.

- При дослідженні визначення «сільських територій» рецензент рекомендує крім агропромислового комплексу розглядати і виробничу інфраструктуру, тому нами у параграфі 2.2 досить широко представлено забезпеченість сільських територій житловим фондом, наявністю шкільних закладів об'єктами культурного призначення та торгівлі, медичними закладами.

- Щодо більш чіткого виокремлення аспектів практичної організації

використання земельно-ресурсного потенціалу за участю територіальних громад, ми хочемо надати пояснення. Використання земельно-ресурсного потенціалу нами показано у параграфі 2.1, де наведено структуру земельного фонду області, її використання, грошову оцінку. І тому дотримання об'єму написання дисертації не дає можливості більш ширшого розкриття даного питання.

- При визначенні пріоритетних напрямків і заходів щодо відтворення людського потенціалу та розгляду особливостей його відтворення в регіоні, ми, крім сільських територій окремо, показали і показники розвитку людського капіталу по області з урахуванням природного та міграційного приросту сільського населення.

- Розглядаючи заходи розвитку сільських територій і необхідності врахування міжнародного досвіду щодо державного регулювання нами на рис. 3.5 запропоновано основні засади і напрями державного регулювання розвитку сільських територій України з урахуванням досвіду ЄС. А для більш широкого його розкриття нам не дозволяють вимоги до об'єму написання роботи, тому дане питання ми будемо розглядати в своїй науковій діяльності.

1.4. Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, проректор з наукової та інноваційної діяльності Гончарук Інна Вікторівна.

Стратегічна мета сільського розвитку в рамках нової парадигми: забезпечення якісного прориву в підвищенні рівня і якості життя сільського населення та сталого розвитку сільських територій на основі децентралізації влади, поліфункціональності аграрного сектора, багатопрофільності сільської економіки, багатокладності аграрного виробництва, збереження неурбаністичного способу життя населення. Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена необхідністю дослідження теоретичних і методичних питань та надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій з урахуванням економічних трансформацій та особливостей його розвитку в ринкових умовах.

У дисертаційній роботі виконано такі завдання:

- поглиблено та розширено понятійний апарат щодо потенціалу сільських територій;
- узагальнено та здійснено оцінку наявних наукових розробок стосовно підвищення ефективності використання потенціалу сільських територій;
- обґрунтувань теоретико-методологічні засади формування ресурсної бази регіону, визначено основні передумови, чинники та принципи ефективного розпорядження потенціалом;
- розкрито структуру та зміст потенціалу сільських територій та особливості і ступінь взаємозв'язку його компонентів;
- здійснено аналіз та комплексну характеристику стану наявного потенціалу сільських територій та рівня його ефективності використання;
- розроблено методичні підходи до оцінки ефективності використання та

виявлення пріоритетності розвитку потенціалу сільських територій;

- удосконалено організаційно-економічний механізм формування та використання потенціалу сільських територій в умовах децентралізації;
- обґрунтувань стратегічні напрямки ефективного використання потенціалу сільських територій з метою підвищення рівня його соціально-економічного розвитку.

Відповідно до поставленої мети та завдань, спрямованих на її досягнення, побудований план роботи, який розкривається у вступі, трьох розділах та висновках дисертаційної роботи. Дисертація Томашук І.В. за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 зі змінами та доповненнями.

Основним здобутком дисертації є комплексне дослідження та вирішення ряду теоретичних та організаційно-методичних питань ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій. Отримані наукові результати і висновки характеризуються високим рівнем обґрунтованості, що є наслідком критичного осмислення теоретичних розробок з проблем ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій через застосуванням загально-філософських, загально-наукових і прикладних методів пізнання явищ та процесів у системі їх економічного аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці комплексної методики обґрунтування теоретично-методологічних основ щодо ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій з урахуванням економічних трансформацій та особливостей його розвитку в ринкових умовах.

Основні положення дисертації пройшли апробацію на 13 науково-практичних конференціях та опубліковані в 16 наукових працях, що відповідають вимогам п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, з яких: 2 статті - у наукометричних базах Web of Science інших держав; 2 статті – у фахових виданнях інших держав; 7 статей – у виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз; 4 статті – у наукових фахових виданнях України; 1 стаття - у інших виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 13 – публікації за матеріалами конференцій).

Грунтовна теоретична підготовка дозволяє І. В. Томашук інтерпретувати проблеми економічної практики на науковому рівні, ставити конкретні завдання і ефективно розв'язувати їх за допомогою застосування методів наукового пізнання. Проведені І.В. Томашук дослідження та зміст дисертації дають підстави стверджувати про достатній ступінь її наукової зрілості для вирішення наукових проблем. Дисертаційна робота аспірантки Томашук Інни Вікторівни «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано проблему ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій та відповідає рівню, належному для присудження наукового

ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка і може бути рекомендована до подальшого проходження і подання в спеціалізовану вчену раду за спеціальністю дисертації.

У ОБГОВОРЕННІ ДИСЕРТАЦІЇ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

Н.Г. Здирко, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету обліку та аудиту.

Відзначила, що в цілому дисертація є завершеною науковою працею, у якій розв'язано проблему підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій та відповідає рівню, належному для присудження здобувачеві наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка.

Відмітила, що у ході дисертаційного дослідження Томашук І.В. вирішено усі поставлені завдання та сформувано висновки. Зауважила, що елементи наукової новизни мають високий рівень. Розкрито структуру та зміст потенціалу сільських територій та особливості і ступінь взаємозв'язку його компонентів, обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування ресурсної бази регіону, визначено основні передумови, чинники та принципи ефективного розпорядження потенціалом.

Досліджено роль децентралізації як фактору ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій, здійснено аналіз формування дієвої системи управління ресурсним потенціалом сільських територій, проведено факторний аналіз залежності розвитку сільських територій від рівня використання ресурсного потенціалу та проведено прогноз їх розвитку після здійснення реформаційних заходів.

Наголосила, що наукова новизна заявлена аспіранткою є об'єктивною, відповідає дійсності, завдання структуровані, мають відображення в практичному аспекті. Тому заявила позицію надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендовано для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Т.В. Ємчик, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки.

Наголосила, що робота є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що стосується актуальної проблематики і містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних та практичних завдань щодо пошуку шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій та практичних рекомендацій щодо удосконалення управління розвитком сільських територій.

У роботі здійснено пошук нових напрямків ефективного і ресурсозберігаючого використання потенціалу сільських територій їх стабільності економічного зростання та екологічного розвитку, які б враховували трансформаційні зміни й регіональні особливості.

Підтримала пропозицію надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дослідження та рекомендувати роботу для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Ю.В. Алескерова, доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Відзначила актуальність теми дослідження і акцентувала увагу на значущості практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій на основі розроблених стратегічних напрямів управління розвитком ресурсного потенціалу з застосування нових програмованих методів і форм управлінської діяльності, організаційно-економічного механізму для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади.

Наголосила про достатньо велику кількість публікацій, насиченість роздаткового матеріалу аналітичними складовими.

Підтримала позицію щодо надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендації її для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Н.Л. Правдюк, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку.

Зауважила, що окреслені завдання і мета дослідження досить аргументовано розкриті в роздатковому матеріалі та доповіді аспіранта, однак висновки необхідно конкретизувати. Відмітила, що аспірантка плідно попрацювала над досліджуваною темою, про що свідчить достатня кількість наукових праць опублікованих у наукових фахових виданнях.

Акцентувала, що спостерігається логічна послідовність та взаємозв'язок викладення матеріалу, автор володіє теоретичними та аналітичними складовими роботи. Зазначила, що доречно було б систематизувати науковий доробок за розділами.

Підтримано надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендовано для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

О.М. Головня, доктор економічних наук, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму.

Зазначила, що зміст роздаткового матеріалу та виступу автора розкривають основні позиції дисертаційного дослідження, на підставі яких можна зробити висновок про вагоме значення розроблених рекомендацій щодо використання комплексної стратегії екологоорієнтованого розвитку, формування та використання ресурсного потенціалу сільських територій на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища.

Наголосила на тому, що заслуговує уваги інклюзивний розвиток сільських територій та виокремлення у роботі характеристики людського потенціалу.

Підтримано надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендувати роботу для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

А.А. Брояка, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки.

Відмітила, що дисертаційне дослідження виконане на актуальну тему, аспірантка володіє матеріалом про особливості підвищення використання ресурсного потенціалу сільських територій Вінницької області. Зокрема запропоновані концептуальні підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій на основі підвищення дієвості, активізації та ефективного використання ресурсного потенціалу яка, на відміну від інших, включає процес децентралізації, організаційно-економічні важелі та фактори формування та використання ресурсного потенціалу, вплив суб'єктів, а також заходи спрямовані на економічне зростання, підвищення добробуту населення та інклюзивний розвиток.

Підтримано пропозицію надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендувати роботу для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

О.А. Подолянчук, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки.

Відзначила, що дисертантом було здійснено ґрунтовний аналіз динаміки сучасного стану ресурсного потенціалу Вінницької області, розроблено методичні підходи до оцінки ефективності використання та виявлення пріоритетності розвитку потенціалу сільських територій.

Підтримано надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендовано для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Л.О. Вдовенко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Відзначила позитивні сторони дисертаційного дослідження, її актуальність та вагомі напрацювання автора. Наголосила про відповідність рівню підготовки дисертації та її належність для присудження здобувачеві наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка. Підтримано позицію надання позитивного висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендував для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

К.В. Мазур, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри аграрного менеджменту.

Відзначила актуальність проблематики обґрунтування стратегічних напрямків ефективного використання потенціалу сільських територій з метою підвищення рівня його соціально-економічного розвитку, чому і присвячене дисертаційне дослідження.

Підтримано надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації та рекомендовано для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Р.В. Логоша, доктор економічних наук, доцент кафедри маркетингу та аграрного бізнесу.

Зауважив, що на належному рівні використано емпіричні дані та проведено практичні розрахунки. Основні положення дисертаційного дослідження апробовані на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Підтримано надати висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації та рекомендовано для подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

Заслухавши і обговоривши дисертаційну роботу Томашук Інни Вікторівни на тему: «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій», поданої для рекомендації до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка, міжкафедральний семінар з попереднього розгляду дисертацій факультетів: обліку та аудиту; економіки і підприємництва; менеджменту та права Вінницького національного аграрного університету ухвалив такий висновок:

ВИСНОВОК

засідання міжкафедрального семінару з попереднього розгляду дисертацій факультетів: обліку та аудиту; економіки та підприємництва; менеджменту та права Вінницького національно аграрного університету за результатами попередньої експертизи дисертаційної роботи про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Томашук Інни Вікторівни на тему «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій» поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка

1. Актуальність теми та її зв'язок з планами наукових робіт установи.

Стратегічна мета сільського розвитку в рамках нової парадигми: забезпечення якісного прориву в підвищенні рівня і якості життя сільського населення та сталого розвитку сільських територій на основі децентралізації влади, поліфункціональності аграрного сектора, багатопрофільності сільської економіки, багатоукладності аграрного виробництва, збереження неурбаністичного способу життя населення. Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена необхідністю дослідження теоретичних і методичних питань та надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій з урахуванням економічних трансформацій та особливостей його розвитку в ринкових умовах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Практичну цінність, як і актуальність, підтверджує те, що основні положення та висновки роботи відображені у розділах звітів, підготовлених дисертантом за відповідними науково-дослідними темами Вінницького

національного аграрного університету, зокрема, у межах науково-дослідних тем:

«Управління розвитком економічних систем в умовах міжнародної конвергенції аграрного бізнесу» (номер державної реєстрації 0117U004204, 2017-2020 р.р.), у межах якої авторкою обґрунтовано підходи до розвитку економічних систем розвитку сільських територій та запропоновано модель комплексної оцінки використання ресурсного потенціалу сільських територій;

«Використання відновлювальних енергетичних ресурсів у формуванні системи енергозабезпечення сільських територій» (номер державної реєстрації 0118U001419, квітень-листопад 2018 р.), де авторкою сформовано і запропоновано заходи ефективного забезпечення сільських територій альтернативною енергетикою;

«Інформаційне забезпечення управління користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення аграрного підприємства» (номер державної реєстрації 0118U001420, квітень-листопад 2018 р.), в межах якої дисертантка самостійно сформулювала механізм управління земельними ділянками на селі;

«Аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах забезпечення економічного зростання АПК» (номер державної реєстрації 0118U100586, 2019-2022 р.р.), де авторкою запропонована модель системи управління ресурсним потенціалом сільських територій.

2. Формулювання наукового завдання, нове розв'язання якого отримано в дисертації.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико – методологічних засад підвищення ефективності формування і використання потенціалу сільських територій та розробка практичних рекомендацій по удосконаленню його регулювання та управління.

Для досягнення зазначеної мети в роботі були поставлені та вирішені такі завдання:

- поглибити та розширити понятійний апарат щодо потенціалу сільських територій;
- узагальнити та здійснити оцінку наявних наукових розробок стосовно підвищення ефективності використання потенціалу сільських територій;
- обґрунтувати теоретико-методологічні засади формування ресурсної бази регіону, визначити основні передумови, чинники та принципи ефективного розпорядження потенціалом;
- розкрити структуру та зміст потенціалу сільських територій та особливості і ступінь взаємозв'язку його компонентів;
- здійснити аналіз та комплексну характеристику стану наявного потенціалу сільських територій та рівня його ефективності використання;
- розробити методичні підходи до оцінки ефективності використання та виявлення пріоритетності розвитку потенціалу сільських територій;

- удосконалити організаційно-економічний механізм формування та використання потенціалу сільських територій в умовах децентралізації;
- обґрунтувати стратегічні напрямки ефективного використання потенціалу сільських територій з метою підвищення рівня його соціально-економічного розвитку.

3. Наукові положення, які розроблені особисто дисертантом, та їх наукова новизна.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження Томашук І.В. полягає у тому, що системно обґрунтовано теоретично-методологічні основи ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій з урахуванням економічних трансформацій та особливостей його розвитку в ринкових умовах.

Найбільш суттєві наукові результати дисертаційної роботи, що містять наукову новизну і характеризують особистий внесок автора, такі:

вперше:

- сформульовано концептуальні підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку сільських територій на основі підвищення дієвості, активізації та ефективного використання ресурсного потенціалу яка, на відміну від інших, включає процес децентралізації, організаційно-економічні важелі та фактори формування та використання ресурсного потенціалу, вплив суб'єктів, а також заходи спрямовані на економічне зростання, підвищення добробуту населення та інклюзивний розвиток;

удосконалено:

- комплексну стратегію екологоорієнтованого розвитку, формування та використання ресурсного потенціалу сільських територій на основі залучення інвестицій, стимулювання виробництва, впровадження інновацій та маркетингу, збереження ресурсів та навколишнього середовища;

- класифікацію типів сільських територій за політико-правовим статусом, в залежності від історико-культурної спадщини, за формами господарювання, за ресурсозабезпеченістю, що значно розширить теоретичну основу наукових досліджень;

- складові функціонування сільських територій як розширення теоретичного базису для вирішення існуючих проблем;

- розробку стратегічних напрямів управління розвитком ресурсного потенціалу на основі застосування нових програмованих методів і форм управлінської діяльності, організаційно-економічного механізму для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади;

- методичні підходи до оцінки рівня ефективного використання ресурсного потенціалу сільських територій, яке базується на системі визначених показників, що відображають особливості, склад і характер основних компонентів ресурсної бази та їх взаємопов'язаності і взаємообумовленості з вектором на соціально-економічну та екологічну орієнтацію;

набули подальшого розвитку:

- визначення структури, складу та змісту ресурсного потенціалу сільських територій, ступеня його збалансованості та пропорційності, характеру економічно-виробничих зв'язків між його складовими в практичній площині;
- визначення трансформаційного потенціалу модернізації ресурсної бази регіону на основі динамічних змін інвестиційно-інноваційної та маркетингової діяльності та виявлення резервів і ресурсів їх забезпечення;
- розробка напрямів активізації використання ресурсного потенціалу сільських територій, визначення пріоритетності перспективного розвитку його складових на основі забезпечення сталості та стабільності функціонування, удосконалення її територіальної організації.

4. Обґрунтованість та достовірність одержаних результатів дослідження.

Дисертаційна робота Томашук І.В. має достатній для кандидатської дисертації теоретичний, методологічний та прикладний рівень, що підтверджується логічною побудовою, використанням сучасних методів досліджень, опрацюванням значного обсягу наукової літератури за темою та використанням великого масиву економіко-статистичної інформації з досліджуваної тематики. Це надає дисертації обґрунтованості, а висновкам та пропозиціям – достовірності.

Достовірність результатів проведеного дисертаційного дослідження забезпечують: теоретичне та методологічне обґрунтування вихідних положень дослідження, відображених у коректно сформульованій меті й завданнях, які впливають з неї; застосування комплексу методів, адекватних об'єкту дослідження та поставленим завданням; кількісний і якісний аналіз статистичних даних, репрезентативність вибірок, задіяних для збору даних.

При проведенні дисертаційного дослідження використані необхідні нормативно-правові акти України, які регулюють відносини, пов'язані з досліджуваними процесами, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні статистичні матеріали, результати проведених автором анкетних опитувань. Одержані результати відповідають поставленим завданням.

Достовірність одержаних особисто дисертантом результатів наукового дослідження підтверджується їх апробацією на конференціях різного рівня та публікацією наукових праць у фахових виданнях, рекомендованих МОН України для економічних спеціальностей та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз. Також про достатній рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій свідчить їх підтвердження відповідними документами – довідками про використання розроблених здобувачем практичних і методичних рекомендацій у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість і достовірність представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків та рекомендацій, високий науковий рівень й економічну грамотність здобувача.

5. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи.

Наукове значення полягає у формуванні методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть використовуватись у ході управління розвитком сільських територій і регіональної економіки, ефективному використанню потенціалу сільських територій в їх соціально-економічному розвитку та можливість встановити організаційно-економічні важелі підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій та структурно-динамічні зрушення компонентного складу і диспропорції розвитку ресурсної бази сільських адміністративних одиниць.

У дисертації автором:

на теоретичному рівні:

- поглиблено та розширено понятійний апарат щодо потенціалу сільських територій;
- узагальнено та здійснено оцінку наявних наукових розробок стосовно підвищення ефективності використання потенціалу сільських територій;
- обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування ресурсної бази регіону, визначено основні передумови, чинники та принципи ефективного розпорядження потенціалом;
- розкрито структуру та зміст потенціалу сільських територій та особливості і ступінь взаємозв'язку його компонентів;

на практичному рівні:

- здійснено аналіз та комплексну характеристику стану наявного потенціалу сільських територій та рівня його ефективності використання;
- розроблено методичні підходи до оцінки ефективності використання та виявлення пріоритетності розвитку потенціалу сільських територій;
- удосконалено організаційно-економічний механізм формування та використання потенціалу сільських територій в умовах децентралізації;
- обґрунтувань стратегічні напрямки ефективного використання потенціалу сільських територій з метою підвищення рівня його соціально-економічного розвитку.

Отримані теоретичні та практичні результати проведеного Томашук І. В. дослідження підтверджені відповідними довідками апробаційного характеру, що засвідчують впровадження наукових результатів у:

- практичну діяльність Департаменту фінансів Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 06-1-46/726 від 30.08.2019 р. про впровадження результатів дисертаційної роботи) – пропозиції враховані при здійсненні загальної організації та управління виконання обласного бюджету, координації діяльності учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету і забезпечення ефективного і цільового використання відповідних бюджетних коштів;
- практичну діяльність Відділу міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Чечельницької районної державної адміністрації

(довідка № 03-03-23-577 від 16.05.2019 р. про впровадження результатів дисертаційної роботи) – пропозиції враховані при розробці Стратегії збалансованого розвитку району на період до 2020 року (нова редакція) та Програмі економічного і соціального розвитку району на 2019 рік;

- практичну діяльність Джулинської сільської ради об'єднаної територіальної громади Вінницької області (довідка № 627/02 від 20.08.2019 р. про впровадження результатів дисертаційної роботи) – пропозиції враховані при розробці Стратегії збалансованого розвитку сільської ради об'єднаної територіальної громади на період до 2020 року та Програмі соціально-економічного та культурного розвитку сільської ради об'єднаної територіальної громади на 2019 рік;

- практичну діяльність Ситковецької селищної ради Немирівського району Вінницької області (довідка № 02.27.1133 від 10.07.2019 р. про впровадження результатів дисертаційної роботи) - пропозиції враховані при розробці Стратегії збалансованого розвитку селищної ради на період 2020 року та Програмі економічного і соціального розвитку селищної ради на 2019 рік;

Основні наукові результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні окремих частин навчальних дисциплін: «Аграрна політика та земельні відносини», «Місцеве самоврядування», «Регіональна економіка», «Управління державними інституціями», «Економіка підприємства», «Підприємництво», «Економіка аграрного виробництва», «Менеджмент», «Стратегічне управління», «Статистика», «Аналіз господарської діяльності» (довідка № 01.1-60-460 від 11.03.2020 р.).

6. Використання результатів роботи.

Результати дослідження та пропозиції автора, викладені у дисертаційній роботі, пройшли апробацію та прийняті до впровадження:

- Департаментом фінансів Вінницької обласної державної адміністрації при складанні проекту обласного бюджету на 2019 рік та прогнозу на наступні за плановим бюджетні періоди (довідка № 06-1-46/726 від 30.08.2019р.);

- Відділом міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Чечельницької районної державної адміністрації при розробці Стратегії збалансованого розвитку Чечельницького району на період до 2020 року та Програмі економічного і соціального розвитку Чечельницького району на 2019 рік (довідка № 03-03-23-577 від 16.05.2019 р.);

- Джулинською сільською радою об'єднаної територіальної громади Вінницької області при розробці Стратегії збалансованого розвитку Джулинської сільської ради на період до 2020 року (довідка № 627/02 від 20.08.2019 р.);

- Ситковецькою селищною радою Немирівського району Вінницької області при розробці Програмі економічного і соціального розвитку Ситковецької селищної ради на 2019 рік (довідка № 02.27.1133 від 10.07.2019 р.)

Впроваджені автором розробки дозволяють максимально врахувати вимоги та потреби стратегічних напрямів управління розвитком ресурсного потенціалу на основі застосування нових програмованих методів і форм управлінської діяльності, організаційно-економічного механізму для забезпечення стійкого економічного відтворення на сільській території, що базується на узгодженості дій законодавчої та виконавчої влади.

Основні наукові результати за темою дисертації використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні окремих частин навчальних дисциплін (довідка довідка № 01.1-60-460 від 11.03.2020 р.).

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок в них автора.

За темою дисертаційної роботи опубліковано 29 наукових праць, з яких: 16 статей у наукових виданнях, що відповідають вимогам п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 (з них 2 - у наукометричних базах Web of Science інших держав; 2 – у фахових виданнях інших держав; 7 – у виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз; 4 – у наукових фахових виданнях України; 1 - у інших виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 13 – публікації за матеріалами конференцій) загальним обсягом 17,09 умовн. друк. арк. (власний доробок автора 15,59 умовн. друк. арк.).

Статті у наукометричних базах Web of Science

1. Tomashuk I. V. Problems and prospects of management development of rural territories. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3, № 5. P. 214–220 (друк. арк. 0,68).

2. Mazur K. V., Tomashuk I. V. Governance and regulation as an indispensable condition for developing the potential of rural areas. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5, № 5. P. 67–78 (друк. арк. 1,20, особистий внесок – здійснено аналіз основних статей експорту у Вінницькій області – друк. арк. 0,60).

Статті у фахових виданнях інших держав

3. Tomashuk I. Analysis of components of ecologically sustainable development of rural areas in conditions of global challenges on the example of Vinnitsa region. *The scientific heritage*. 2020. Vol.3, № 44 (44). P. 54-68 (друк. арк. 1,17).

4. Tomashuk I. State regulation as an tool to increase the competitiveness of rural areas of Ukraine. *Slovak international scientific journal*. 2020. Vol. 2, № 39. P. 23-42 (друк. арк. 1,43).

Статті у наукових фахових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних та у виданнях України

5. Гончарук І. В., Томашук І. В. Вплив еколого-економічного фактору на особливості організаційно-економічного механізму використання ресурсного потенціалу сільських територій. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4 (20). С. 55–62 (друк. арк. 0,80, особистий

внесок – наголошено на важливості екологічного фактору на розвиток сільських територій – друк. арк. 0,40).

6. Томашук І. В. Аналіз та статистика ресурсного потенціалу сільських територій аграрного сектору України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 5 (10). С. 142–148 (друк. арк. 0,85).

7. Томашук І. В. Інвестиційний потенціал сільських територій: основні аспекти розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 1 (38). С. 140–144 (друк. арк. 0,86).

8. Томашук І. В. Пріоритети розвитку інфраструктури сільських територій як забезпечення складової сталого розвитку. *Економіка та управління АПК*. 2018. № 1 (139). С. 22–31 (друк. арк. 0,70).

9. Гончарук І. В., Томашук І. В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальні аспекти. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 4 (32). С. 19–30 (друк. арк. 0,80, особистий внесок – запропоновано проведення інституційних перетворень у системі організації діяльності органів місцевого самоврядування – друк. арк. 0,40).

10. Томашук І. В. Перспективи розвитку сільських територій Вінницької області. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 37. С. 154–160 (друк. арк. 0,77).

11. Томашук І. В. Реформування місцевого самоврядування як основа розвитку сільських територій. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 1 (69), ч. 2. С. 53–60 (друк. арк. 0,77).

12. Томашук І. В. Роль державного управління у сталому розвитку сільських територій Вінницького регіону. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 470–478 (друк. арк. 0,82).

13. Томашук І. В. Формування нової регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій Вінницького регіону. *Молодий вчений*. 2019. № 6 (70). С. 225–232 (друк. арк. 1,02).

14. Томашук І. В. Інфраструктурне забезпечення розвитку сільських територій Вінницької області: рівень, проблеми і тенденції здійснення. *Науковий вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 35. С. 82–89 (друк. арк. 0,96).

15. Томашук І. В. Орендні земельні відносини на сільських територіях: сучасний стан та основні напрями удосконалення. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 7. С. 175–183 (друк. арк. 1,02).

16. Томашук І. В. Моделювання соціально-економічного розвитку сільських територій Вінницької області. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 6 (23). С. 511–521 (друк. арк. 0,88).

Тези наукових доповідей

17. Томашук І. В. Організаційно-економічний механізм використання ресурсного потенціалу сільських територій. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора*

економіки в умовах інтеграційних процесів»], 22 груд. 2016 р. Харків : Вид-во ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2016. С. 224–227 (друк. арк. 0,20).

18. Гончарук І. В., Томашук І. В. Інноваційні аспекти розвитку сільських територій. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки»]*, 18-19 трав. 2017 р. Львів : Львів. політехніка. 2017. С. 126–127 (друк. арк. 0,20, особистий внесок – здійснено оцінку впливу людського та інтелектуального капіталів на інноваційний розвиток сільських територій–друк. арк. 0,10).

19. Томашук І. В. Роль кадрового потенціалу в ефективності інноваційного забезпечення сільських територій. *Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасний фундамент розвитку національної економіки»]*, 2-3 черв. 2017 р. Київ : Вид-во Тавр. нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського, 2017. С. 51–54 (друк. арк. 0,20).

20. Tomashuk I. V. Potential for the development of alternative sources of energy in agroindustrial complex of Ukraine. *Зб. наук. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. [«Україна, Болгарія, ЄС: економічні та соціальні тенденції розвитку»]*, 26 черв. - 1 лип. 2018 р. Бургас (Болгарія), 2018. С. 83–85 (друк. арк. 0,20).

21. Томашук І. В. Розвиток сільських територій: міжнародний досвід. *Зб. наук. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. [«Аграрна наука та освіта в умовах Євгоінтеграції»]*, 20-22 берез. 2018 р. Кам'янець-Подільський, 2018. Ч. 2. С. 266–269 (друк. арк. 0,20).

22. Томашук І. В. Економіка сільських територій з погляду інноваційно-інвестиційного розвитку. *Матеріали Всеукраїн. наук.-практ. конф. [«Підприємництво та фінансова система: національні та світові тенденції»]*, 15-16 верес. 2017 р. Одеса, 2017. С. 34–38 (друк. арк. 0,20).

23. Томашук І. В. Моделювання стану та перспектив розвитку сільських територій в контексті трансформації земельних відносин в Україні. *Зб. наук. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в сучасних умовах»]*, 10 верес. 2018 р. Полтава : ЦФЕНД, 2018. С. 55–56 (друк. арк. 0,20).

24. Tomashuk I. V. Development of Ukrainian rural areas in decentralization: opportunities and risks. *Зб. наук. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Україна, Болгарія, ЄС: економічні, технічні та соціальні тенденції розвитку»]*, 27 черв. - 2 лип. 2019 р. Бургас (Болгарія), 2019. С. 48–50 (друк. арк. 0,20).

25. Томашук І. В. Вплив фінансової децентралізації на розвиток сільських територій в Україні. *Міжнар. наук.-практ. конф. [«Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід»]*, 10-11 жовт. 2019 р. Житомир : ЖНАУ, 2019. С. 128–130 (друк. арк. 0,17).

26. Томашук І. В. Формування концепції інтелектуального капіталу сільських територій та його облікове забезпечення. *Міжнар. наук. конф. [«Розвиток інтегрованої звітності підприємств»]*, 4-5 жовт. 2019 р. Житомир, 2019. С. 275–276 (друк. арк. 0,14).

27. Томашук І. В. Економічний аналіз в системі управління кадровим потенціалом сільських територій. *Всеукраїн. наук.-практ. конф. [«Бухгалтерський облік, оподаткування та контроль в умовах міжнародної економічної інтеграції»]*, 10-11 жовт. 2019 р./Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2019. С. 294–297 (друк. арк. 0,18).

28. Томашук І. В. Інноваційний розвиток сільських територій України в умовах трансформації економіки. *Міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів»]*, 3-4 жовт. 2019 р./ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2019. С. 127–129 (друк. арк. 0,17).

29. Томашук І. В. Формування сучасної бізнес-моделі розвитку сільських територій України. *XV Всеукраїн. наук.-практ. інтернет-конф. [«Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці»]*, 30 листоп. - 1 груд. 2019 р. Ірпінь, 2019. С. 787–788 (друк. арк. 0,10).

8. Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація Томашук І.В. на тему «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій» за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40. Дисертація написана діловою українською мовою з дотриманням наукового стилю викладення результатів проведених досліджень відповідно до встановлених вимог. Стил ь викладення наукових положень і висновків забезпечує доступність сприйняття та осмислення матеріалів дослідження.

9. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 051 – економіка та вимогам пп. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

10. Рекомендація дисертації до захисту.

Враховуючи актуальність теми, достовірність та обґрунтованість одержаних результатів, наукове і практичне значення виконаних досліджень, повноту викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях, дисертаційна робота Томашук Інни Вікторівни на тему: «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій» є завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає вимогам до кандидатських дисертацій.

Рекомендувати дисертацію Томашук Інни Вікторівни на тему: «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка до захисту у Спеціалізованій вченій раді.

Загальний висновок

Дисертаційна робота аспірантки Томашук Інни Вікторівни на тему: «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій», в загальному є завершеним, виконаним автором самостійно науковим дослідженням, що в достатній мірі характеризується науковою новизною. У роботі містяться положення, сукупність яких дає можливість розв'язати низку наукових і практичних завдань. Наукові положення, висновки і рекомендації в дисертації є обґрунтованими та базуються на достовірному матеріалі. Їх науковим підґрунтям є сучасні теоретичні й практичні розробки вітчизняних та зарубіжних вчених.

Результати досліджень використовуються в практичній діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання та в навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету. Прикладна цінність проведеного наукового дослідження, підтверджується впровадженням окремих його компонентів в практику господарювання.

В цілому дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 10, 11, 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей Томашук І.В. дисертаційна робота «Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільських територій» рекомендується для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

Результати відкритого голосування

«за» – 26 осіб;

«проти» – немає;

«утримались» – немає.

Голова міжкафедрального семінару,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування

Л.О. Вдовенко

Секретар
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку та
оподаткування в галузях економіки

О.А. Подолянчук

Особистий підпис
засвідчую

Начальник відділу
кадрів ВНАУ

